

Motion till riksdagen 2010/11:K291

av Peter Eriksson m.fl. (MP)

Offentliggörande av partiers bidragsgivare

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning om offentlig redovisning av juridiska personers bidrag till partier.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning om partiers skyldighet att offentliggöra fysiska personer som ger mer än 20 000 kr per år till ett parti.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning om att statsstödsberättigat partis regionorganisation ska omfattas av lagstiftning om offentlig redovisning av juridiska personers bidrag till partierna.
4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning om att statsstödsberättigat partis region- och lokalorganisations skyldighet att offentliggöra fysiska personer som ger mer än 20 000 kr per år till denna regionorganisation.
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning om offentlig redovisning av juridiska personers ekonomiska bidrag till enskilda ledamöter i riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige samt till personer som i val kandiderar till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige.
6. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning om skyldighet för enskilda ledamöter i riksdagen, EU-parlamentet, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige samt för enskilda personer som i val kandiderar till riksdagen, EU-parlamentet, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige att offentliggöra fysiska personer som ger mer än 10 000 kr per år till dem.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen låter utreda frågan om det finns behov av att förstärka lagstiftningen mot korruption.¹

Fel! Okänt namn på

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda frågan om berörda myndigheter har tillräckliga utredningsresurser för att kartlägga, utreda och bekämpa korruption och mutbrott.¹

¹ Yrkandena 7 och 8 hänvisade till JuU.

Motivering

Sverige har en lång tradition av medborgerlig insyn i myndigheternas maktutövning. Offentlighetsprincipen har tjänat vårt land väl. Den har möjliggjort en granskning av makthavare som i många andra länder hade varit svår eller rent av omöjlig. Meddelarfriheten som ger offentligt anställda grundlagsskyddad rätt att lämna ut hemliga dokument för publicering är unik i ett internationellt perspektiv. Sverige är en föregångare vad gäller insyn och transparens. Den lagliga rätten till insyn är en viktig anledning till att vi är ett av världens minst korrumperade länder. Trots detta återstår det en hel del att göra för att motverka möjligheterna till korruption och mutbrott.

Redovisning av partiernas bidragsgivare

Det finns ingen lagstiftning i Sverige som reglerar hur de politiska partierna ska redovisa stöd från privatpersoner, företag, stiftelser, föreningar och organisationer. Däremot har det sedan 1950-talet funnits överenskommelser mellan riksdagspartierna om hur intäkter ska redovisas. Den senaste överenskommelsen gjordes i april år 2000. Den innebär att partiernas riksorganisationer på begäran ska redovisa sina inkomster.

I denna överenskommelse ingår att partierna ska redovisa alla bidrag från företag, stiftelser och organisationer. Däremot finns det inga skrivningar som reglerar redovisningen av stöd från privatpersoner. Det enda som anges är att det totala stödet ska redovisas. På samma sätt ska antalet givare redovisas.

Enligt Miljöpartiets uppfattning är det bra att riksdagspartierna ingått överenskommelse om att redovisa alla bidrag, från första kronan, från företag stiftelser och organisationer. Men i detta sammanhang är lagstiftning säkrare och bättre än frivilliga överenskommelser.

Miljöpartiet föreslår att det införs lagstiftning som innebär offentlig redovisning av juridiska personers bidrag till partier.

Efter överenskommelsen år 2000 har det emellan riksdagspartierna diskuterats om partierna bör offentliggöra privatpersoners större bidrag till partierna. Detta för att det är viktigt att allmänheten ska ha information om att partier kan hamna i beroendeställning gentemot personer som ger stora ekonomiska bidrag till partiernas verksamhet. Men Moderaterna och Kristdemokraterna har motsatt sig att offentliggöra de privatpersoner som ger stora gåvor med argumentet att det skulle röja valhemligheten.

De svenska riksdagspartierna samlar i varierande grad in pengar bland privatpersoner som en del av sin totala finansiering av verksamheten. Enligt partiernas årsredovisningar för valåret 2006 är Moderaterna det i särklass mest framgångsrika partiet när det gäller insamlade belopp. Under valåret 2006 samlade Moderaterna in drygt 30 miljoner bland fysiska personer. Motsvarande summa för Socialdemokraterna är drygt 3,4 miljoner kronor, Kristdemokraterna drygt 550 000 kronor, Miljöpartiet 160 000 kronor och Folkpartiet cirka 100 000 kronor. Vänsterpartiet och Centerpartiet redovisar

Fel! Okänt namn på

0 kronor. Moderaternas insamling var alltså cirka åtta gånger större än de övriga sex partiernas insamlingar tillsammans. Att antalet bidragsgivare till detta parti halverats mellan 2002 och 2006 medan det insamlade beloppet nästan tredubblats tyder på att det kan finnas enskilda personer som bidragit med mycket stora belopp. Sverigedemokraterna blev invalda i riksdagen 2010 och uppgifter kring enskildas bidrag till dem saknas därför och de finns inte heller med i uppräkningslistan nedan.

I den statliga utredningen, *"Allmänhetens insyn i partiernas och valkandidaternas intäkter"*, SOU 2004:22, föreslås att partierna bör offentliggöra personer som ger mer än 20 000 kronor till ett parti.

Fem partier, Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet, Folkpartiet och Centerpartiet, har från 1 januari 2009 frivilligt tagit till sig utredningens förslag, att offentliggöra personer som ger mer än 20 000 kronor till partiet. Det bör rimligen betyda att det bland riksdagens ledamöter finns en betryggande majoritet som delar utredningens förslag.

Ett andra starkt motiv för att offentliggöra personer som ger mer än 20 000 kronor är partiernas insamlingsresultat från 2006 då dessa visar att det med stor sannolikhet finns personer som bidrar med stora belopp. Det kan naturligtvis uppstå misstankar om att det bakom stora bidragsbelopp kan finnas förhållanden som kan liknas vid tjänster och gentjänster. Sådant har avslöjats i andra länder där det finns exempel som visar att regeringsledamöter, partier och enskilda parlamentsledamöter låtit sig mutas för att verka för enskilda frågors genomförande, eller motsatsen, att stoppa genomförande av enskilda frågor eller reformer. Än tydligare exempel finns när det gäller entreprenader och stora statliga beställningar. Sådana misstankar och missförhållanden kan bara motverkas genom öppenhet som gör det möjligt att kontrollera och ifrågasätta misstankar om mutbrott.

Ett tredje starkt motiv är det faktum att Europarådets enhet mot korruption har begärt av Sverige att lagstifta eller införa bindande överenskommelse som offentligt redovisar vilka som är partiernas finansierare och bidragsgivare. Men dessvärre har regeringen avvisat enhetens rekommendationer. Argumentet, att med det röjs privatpersoners valhemlighet, är det argument som återigen används av justitieministern Beatrice Ask med flera.

Det är ett orimligt argument. Valhemligheten handlar inte om pengar, det handlar om att i hemlighet välja vilket parti man vill stödja. Om privata bidragsgivare till varje pris vill dölja politiska sympatier är det mycket enkelt, de kan avstå från att ge ekonomiska bidrag överstigande 20 000 kronor.

Ett fjärde starkt motiv är den praxis som gäller i övriga Europa. I nästan alla andra europeiska länder är det självklart att partier måste redovisa sina bidragsgivare. Skälen för det är desamma överallt; det är en förutsättning för att förhindra korruption och jäv. Starka ekonomiska intressen ska inte kunna påverka politiken och politikerna genom att betala pengar till makthavarna. Sverige är ett tämligen unikt undantag. I Europa är det bara San Marino, Malta och Schweiz som, förutom Sverige, saknar sådan lagstiftning.

Ett femte starkt motiv är väljarkårens rätt att få vetskap om ekonomiska kopplingar mellan bidragsgivare och politiskt valda. Det betyder att allt måste göras för att undanröja minsta misstanke om att partier och politiker företrä-

der dolda privata intressen. Det i särklass främsta verktyget för det är öppen, offentlig redovisning av partiernas bidragsgivare.

Utifrån bland annat dessa motiv föreslår Miljöpartiet lagstiftning om offentlig redovisning av juridiska personers bidrag till partier.

Därutöver föreslår Miljöpartiet lagstiftning om skyldighet att offentliggöra bidrag från fysiska personer som ger mer än 20 000 kronor per år till detta parti.

Redovisning av partiernas regionorganisationers bidragsgivare

Inom samtliga riksdagspartier sker överföringar från lokal- och regionorganisationer till den centrala, nationella nivån. Det är svårt att få grepp om storleken på dessa överföringar då det inte finns några överenskommelser mellan partierna om redovisning på detta område. Dock har konstitutionsutskottet gjort en utredning om det kommunala partistödet (2007/08:RFR2904), där det också redovisas, utifrån enkätfrågor till partiernas lokal- och regionorganisationer, hur stor del av organisationernas kostnader som förs uppåt i organisationen. Utifrån svaren på enkätfrågorna kan man utläsa ett mycket tydligt mönster när det gäller överföringar från regionorganisationerna till riksorganisationen. Moderaterna och Kristdemokraterna för över drygt 20 procent av sina resurser till den nationella nivån medan övriga fem riksdagspartier håller sig under fyra procent. När det gäller överföringar från den lokala nivån till regionnivån är andelen betydligt högre. Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet för över cirka 40 procent av de lokala resurserna till regionorganisationerna. Motsvarande andel för Vänsterpartiet är knappt 30 procent, Centern cirka 14 procent, Miljöpartiet fem procent och Socialdemokraterna cirka två procent.

Det ska betonas att det i dessa siffror ingår allt från köpta tjänster till rena bidrag. Det är dock oklart vad som är det ena eller det andra. Det finns ingen praxis eller överenskommelse om vilka redovisningsprinciper som ska gälla. Endast tre partier, V, M och KD, särredovisar de rena anslagen från regionnivån. Av dem kan man dock dra slutsatsen att överföringar från lägre nivåer i partierna bekostar en betydande del av partiernas centrala verksamheter.

Att belysa hur pengarna rör sig mellan olika nivåer i partierna är viktigt ur minst två aspekter. Dels handlar det om att delar av de kommunala och landstingskommunala partistöden, vilka är avsedda som stöd för partiernas arbete på dessa nivåer, i själva verket används i partiernas verksamhet på riksnivå. Dels handlar det om att partiernas lokal- och regionorganisationer inte omfattas av den överenskommelse som gäller för riksorganisationerna, att partierna ska redovisa alla bidrag från företag, stiftelser och organisationer. De omfattas inte heller av den princip som fem partier, S, MP, V, C och FP, tillämpar i riksorganisationerna: att partierna offentliggör personer som ger mer än 20 000 kronor till partiet.

Miljöpartiet föreslår att partiernas regionorganisationer ska omfattas av lagstiftning om offentlig redovisning av juridiska personers bidrag till partier-

Fel! Okänt namn på

na. Likaså föreslår vi lagstiftning om statsstödsberättigat partis regionorganisations skyldighet att offentliggöra fysiska personer som ger mer än 20 000 kronor per år till denna regionorganisation.

Redovisning av enskilda ledamöters bidragsgivare

Personval och till dem knutna personvalskampanjer är ett relativt nytt inslag i de svenska valen.

Miljöpartiets uppfattning är att systemet med personval är utvecklande för demokratin i vårt land. Med personvalssystemet ges väljarkåren möjlighet att till viss del korrigera bedömningar som gjorts i partiorganisationer kring olika personers kompetens och kunnighet, folklig förankring, kommunikationsförmåga, lyhördhet med mera. Det är viktigt då det är uppenbart att partiernas sammantagna förmåga att dra till sig medlemmar, vara en aktiv del av folkrörelser och på annat sätt verka där människor ger uttryck för sina åsikter påtagligt försämrats under de senaste decennierna.

Ett problem, som dessvärre inte diskuterats särskilt mycket, är att personvalen riskerar att öppna fler möjligheter till osund påverkan på den politiska demokratin. Det säger sig självt att det är lättare att påverka och försöka köpa upp enskilda kandidater och ledamöter än hela partier. Enskilda personer är också mer sårbara än större kollektiv. Det är lättare att utöva utpressning mot den som ensam ska bedöma risker när man som enskild ledamot för sent inser att man tagit emot något som man inte borde ha tagit emot. Det vore också naivt att tro att det inte finns personer som tar sig in i partier med just syftet egen ekonomisk vinning.

Mot denna bakgrund föreslår Miljöpartiet att lagstiftning om offentlig redovisning av juridiska personers ekonomiska bidrag till enskilda ledamöter i riksdagen, EU-parlamentet, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige och personer som i val kandiderar till riksdagen, EU-parlamentet, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige.

Därutöver föreslår Miljöpartiet lagstiftning om skyldighet för enskilda ledamöter i riksdagen, EU-parlamentet, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige och för enskilda personer som i val kandiderar till riksdagen, EU-parlamentet, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige att offentliggöra fysiska personer som ger mer än 10 000 kronor per år till dem.

Förstärk lagstiftningen mot korruption

Miljöpartiet har de senaste åren föreslagit en förstärkning av lagstiftningen mot korruption. Det gäller trots att Sverige, i en internationell jämförelse, ligger relativt väl till när det handlar om medborgerlig insyn i myndigheters maktutövning.

Men Sverige ligger efter på andra områden. Vi klarar dåligt att upprätthålla krav som internationella överenskommelser ställer på Sverige. Mutaffärerna kring JAS visade på ett generande sätt att de svenska myndigheterna saknar

Fel! Okänt namn på

resurser att genomföra större korruptionsutredningar på ett seriöst sätt. Den dåvarande svenske överåklagaren Christer van der Kwast lade ner sina förundersökningar om misstänkta mutbrott i JAS-affärerna med Tjeckien, Ungern och Sydafrika – trots att han anser att Jas Gripen såldes med mutor. Strax därefter, i samband med pensionering, avgick Christer van der Kwast som chef för Riksenheten mot korruption.

Detta beslut togs samtidigt som åklagare och polis i ytterligare sju länder utredde mutskandalen kring JAS Gripen. Sverige var alltså först att lägga ner sin utredning trots att misstankarna var riktade mot ett svenskt företag. Detta skedde trots att det rör sig om den största kända mutaffär som ett svenskt företag varit inblandat i. Detta skedde trots att det rör sig om ett i grunden skattefinansierat projekt och trots att det är det största svenska industriprojektet som någonsin gått på export.

Åklagarmyndigheten inrättade år 2003 en särskild specialiserad enhet, Riksenheten mot korruption. Enheten består i dag av fem åklagare och två ekorevisorer samt administrativt stöd. Enheten hanterar ett hundratal ärenden per år och ett stort antal personer har under de senaste åren kunnat lagföras för brott. Det är alltså en liten enhet inom Åklagarmyndigheten som har att hantera många och komplicerade ärenden. Enheten är så liten att när nyligen misstankar om mutbrott i kommunala förvaltningar, bostadsföretag m.fl. i Göteborg anmäldes till Riksenheten mot korruption tvingades man inrätta en tillfällig förstärkning med åklagare från Göteborgs åklagarkammare.

Vi har också tagit del av en rapport från Transparency International, den internationella organisation som går i spetsen för korruptionsbekämpningen. Där resoneras det om att ”nedgradera” Sverige när det gäller tillämpningen av 1997 års OECD-konvention om bekämpande av korruption i internationella affärsrelationer. Sverige, som hittills hört till ”de bästa i klassen” bland de 34 anslutna länderna, riskerar att hamna i en mellanklass. Skälet är vad som benämns ”de skamligt bristfälliga resurser” som den svenska Riksenheten mot korruption har till sitt förfogande.

Sverige riskerar att hamna i utvisningsbåset i den fråga – korruptionsbekämpning – som av FN ofta lyfts fram som den viktigaste vad gäller demokrati och utveckling.

Mot bland annat denna bakgrund föreslår Miljöpartiet att regeringen utreder frågan om det finns behov av att förstärka lagstiftningen mot korruption.

Enligt Miljöpartiets uppfattning finns det också anledning att tvivla på om det finns tillräckligt med utredningsresurser när det gäller korruption och mutbrott. Mot den bakgrunden föreslår Miljöpartiet att regeringen utreder frågan om berörda myndigheter har tillräckliga utredningsresurser för att kartlägga, utreda och bekämpa korruption och mutbrott.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 25 oktober 2010

Peter Eriksson (MP)

Maria Wetterstrand (MP)

Stina Bergström (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Tina Ehn (MP)

Gunvor G Ericson (MP)

Maria Ferm (MP)

Ulf Holm (MP)

Helena Leander (MP)

Jan Lindholm (MP)

Valter Mutt (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Peter Rådberg (MP)

Jabar Amin (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Esabelle Dingizian (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)

Jonas Eriksson (MP)

Gustav Fridolin (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Annika Lillemets (MP)

Agneta Luttröpp (MP)

Lise Nordin (MP)

Åsa Romson (MP)

Mikaela Valtersson (MP)